

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Musila, soudce Jaromíra Jirsy a soudce zpravodaje Jaroslava Fenyka o ústavní stížnosti stěžovatelů **P. P.**, a **T. H.**, zastoupených Mgr. Davidem Zahumenským, advokátem se sídlem Burešova 615/6, 602 00 Brno, proti vyrozumění Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality, ze dne 27. května 2016, č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK, o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. června 2016, č. j. 5 ZN 2345/2014-40, o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. srpna 2016, č. j. 1 KZN 1059/2016-14, o odložení podání, a proti jinému zásahu spočívajícímu v tom, že stěžovatelům není umožněno nahlédnout do spisu vedeného Policií České republiky, takto:

- I. Vyrozuměním Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality, ze dne 27. května 2016, č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK, o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. června 2016, č. j. 5 ZN 2345/2014-40, o neumožnění nahlédnutí do spisu, proti vyrozumění Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. srpna 2016, č. j. 1 KZN 1059/2016-14, o odložení podání, byla porušena práva stěžovatelů na ochranu rodičovství a rodiny dle čl. 32 odst. 1 a právo na spravedlivý proces garantované v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Tato rozhodnutí se proto ruší.**
- III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**

Odůvodnění:

I. Vymezení napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 24. 10. 2016, která splňuje formální náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelé domáhali zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí a zákazu v záhlaví specifikovaných jiných zásahů orgánů veřejné moci s tvrzením, že postupem soudů (patrně míněny orgány činné v trestním řízení – pozn. Ústavního soudu) rozhodujících v jejich případě došlo k porušení práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, zakotveného v čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), práva na život, zakotveného v čl. 6 Listiny, jakož i k porušení čl. 8 a čl. 2 odst. 1 Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Porušení těchto práv stěžovatelé spatřují v tom, že jim bylo znemožněno nahlédnout do spisu, týkajícího se prověřování úmrtí jejich nezletilého syna M. H.

II. Rekapitulace skutkového stavu a procesního vývoje

2. Stěžovatelé jsou rodiči zesnulého nezletilého M. H. Ten se narodil dne 1. 7. 2014 v Nemocnici Vyškov, po jeho narození rodiče odmítli jeho další pobyt v nemocnici a převzali jej do domácího ošetřování. Do jejich domova docházel pravidelně pediatr a laktační asistentka. U nezletilého M. H. se několik dní po porodu začaly objevovat náznaky možných zdravotních komplikací, konkrétně neklid a problémy s příjmem mateřského mléka. Vzhledem k tomu, že problémy s nutričním příjmem se opakovaly, dne 8. 7. 2014 laktační asistentka doporučila stěžovatelům vyhledání lékařské pomoci. Ti se neprodleně s nezletilým M. H. dostavili na ambulanci Fakultní nemocnice Brno – Pracoviště dětské medicíny, kde byl tento zhlédnut lékařkou MUDr. M. a kde podstoupil vyšetření ultrazvukem. MUDr. M. sdělila rodičům, že dítě jeví akutně toliko známky dehydratace, avšak žádný život ohrožující stav nediagnostikovala.

3. Doporučila jim však hospitalizaci dítěte za účelem doplnění tekutin a dalšího pozorování k vyloučení možných komplikací, neboť stav nezletilého se lékaře zdál nezvyklý, ač žádné konkrétní podezření neměla. Stěžovatelé však hospitalizaci dítěte odmítli s tím, že je-li jejím jediným důvodem dehydratace, jsou schopni nápravu zjednat i v domácím prostředí. MUDr. M. spolu s MUDr. Š., která měla nezletilého k hospitalizaci přijmout, znovu na stěžovatele apelovaly, ať nezletilého M. H. ponechají v nemocnici k dalším vyšetřením a vyvrácení všech pochybností o jeho zdravotním stavu, stěžovatelům vysvětlily možné zdravotní důsledky odmítnutí hospitalizace a nechaly je podepsat oznámení o odmítnutí zdravotních výkonů (tzv. informovaný souhlas v podobě negativního reversu), který tyto důsledky uváděl. Konkrétně byli stěžovatelé poučeni o tom, že v důsledku odmítnutí hospitalizace může u nezletilého dojít k rozvratu vnitřního prostředí, syndromu náhlého úmrtí až ke smrti. Dítě podle MUDr. M. v tuto chvíli nejevilo žádné akutní známky zhoršeného zdravotního stavu.

4. Hned druhého dne došlo k rapidnímu zhoršení zdravotního stavu nezletilého M. H., jehož stěžovatelé ihned dovezli do výše zmíněné nemocnice. Zde byl bez dalšího hospitalizován, neboť se dle posouzení lékařů nacházel v život ohrožujícím stavu. Přes poskytnutí urgentní péče a podstoupení život zachraňujících úkonů nezletilý M. H. (dále

jen „zesnulý nezletilý“ dne 10. 7. 2014 zemřel. Bezprostřední příčinou smrti byla podle pitevního protokolu pozdní novorozenecká sepsa, septická meningoencefalitida gramnegativní (proteová).

5. V souvislosti s jeho úmrtím bylo vůči stěžovatelům zahájeno trestní stíhání pro trestný čin usmrcení z nedbalosti dle ustanovení § 143 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), jehož se, jednoduše řečeno, měli stěžovatelé podle policejního orgánu dopustit tím, že odmítnutím zdravotního výkonu – hospitalizace zesnulého nezletilého, svého syna, dne 8. 7. 2014 způsobili pozdější detekci zdravotních komplikací, které vedly k jeho smrti a které mohly být odstraněny, býval-li by byl zesnulý nezletilý hospitalizován již při první návštěvě nemocnice tak, jak doporučovaly lékařky. K jejich stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání státní zástupkyně činná při Městském státním zastupitelství v Brně toto usnesení zrušila, neboť dle jejího názoru (opět zjednodušeně řečeno) nebyla dostatečně prokázána příčinná souvislost mezi jednáním stěžovatelů a následkem v podobě úmrtí zesnulého nezletilého, jakož i subjektivní stránka stěžovatelů ve vztahu k tomuto následku. Následně byla dne 16. 9. 2015 usnesením policejního orgánu věc odložena, neboť dle názoru policejního orgánu nešlo o podezření z přečinu a nebylo namístě věc vyřídit jinak.

6. Stěžovatelé poté dne 25. 5. 2016 podali žádost o umožnění nahlédnutí do spisu, již odůvodnili tím, že měli v řízení postavení obviněných, a tím, že si jako rodiče zesnulého nezletilého přejí seznámit se se skutečnostmi, které byly v souvislosti s prošetřováním smrti jejich syna zjištěny. Policejní orgán svým vyrozuměním konkretizovaným v záhlaví tohoto nálezu stěžovatelům sdělil, že není oprávněn jim nahlédnutí do spisu umožnit, neboť v době ukončení prověřování věci podle ustanovení § 158 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním („trestní řád“), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), byli stěžovatelé v postavení podezřelých, kteří nejsou uvedeni v taxativním výčtu osob dle ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které mají právo do spisu nahlížet.

7. Stěžovatelé dne 31. 5. 2016 adresovali Městskému státnímu zastupitelství v Brně, které provádělo v předmětné trestní věc dozor, žádost o přezkoumání důvodů odepření nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu, kterou odůvodnili tím, že mají v dané věci postavení poškozených, neboť jim trestným činem byla způsobena nemajetková újma, jelikož jim byla způsobena smrt jejich dítěte, dále tím, že měli postavení obviněných, a tedy jsou tzv. jinou osobou ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu. Dále v této žádosti stěžovatelé uvedli, že jsou především rodiče, jimž tragicky zemřel syn, čímž byli psychicky zasaženi, a to i s přihlédnutím k tomu, že v souvislosti s tímto úmrtím byli trestně stíháni a z *pochopitelných důvodů* se chtějí seznámit se skutečnostmi, které byly v souvislosti s prošetřováním smrti jejich syna zjištěny. Stěžovatelé rovněž státního zástupce požádali o souhlas ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 *in fine* trestního řádu, bude-li toho dle jeho názoru třeba.

8. O této žádosti rozhodla státní zástupkyně činná při Městském státním zastupitelství v Brně napadeným vyrozuměním, specifikovaným v záhlaví tohoto nálezu. V něm uvedla, že žádost stěžovatelů vyhodnotila jako žádost o přezkoumání postupu policejního orgánu dle ustanovení § 157a odst. 1 trestního řádu (tzv. „žádost o výkon dozoru“). V něm se v podstatě ztotožnila s postupem policejního orgánu, který nahlédnutí do spisu stěžovatelům neumožnil, a to s odůvodněním, že stěžovatelé nepatří

do výčtu osob dle ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, které mají právo na přístup do spisu zásadně bez dalšího, a jiné osoby mají právo na přístup do spisu toliko tehdy, je-li toho třeba k uplatnění jejich práv. Dle příslušné státní zástupkyně tak nebylo možno žádosti stěžovatelů vyhovět, neboť tito neuvedli, která konkrétní práva chtějí uplatňovat či uplatňují.

9. Stěžovatelé se s tímto vývojem nespokojili a dne 29. 6. 2016 podali ke Krajskému státnímu zastupitelství v Brně žádost o přezkoumání způsobu vyřízení žádosti ze strany Městského státního zastupitelství v Brně dle § 16a odst. 7 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o státním zastupitelství“). V této žádosti (tzv. „žádost o výkon dohledu“) zopakovali stěžovatelé svou předchozí argumentaci, k níž přidali tvrzení, že se s ní státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně nevypořádala, a rovněž uvedli, že ačkoliv mají za to, že mají právo na přístup ke spisu bez dalšího, doplňují, že chtějí uplatnit ochranu osobnostních práv ve vztahu ke svým osobám i k osobě jejich zemřelého dítěte. Přitom s odkazem na komentářovou literaturu poukázali na to, že se jedná o legitimní důvod.

10. Státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně reagovala na tuto žádost svým napadeným vyrozuměním, specifikovaným v záhlaví tohoto nálezu. V něm se ztotožnila s postupem státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně i policejního orgánu, jakož i s důvody tohoto postupu. Nad jejich rámec uvedla, že stěžovatelé již nejsou v procesním postavení obviněných a rovněž jim nesvědčí postavení poškozených, neboť ve věci není nadále vedeno trestní řízení pro podezření ze spáchání trestného činu, a proto stěžovatelé nenaplnují definici poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. Dále státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně uvedla, že stěžovatelé neuvedli dostatečně konkrétní tvrzení, na jejichž podkladu by mohly orgány činné v trestním řízení posoudit, zda jsou splněny podmínky ustanovení § 65 odst. 1 *in fine* trestního řádu, umožňující nahlédnutí do spisu i jiným osobám, neboť původně toliko uváděli, že se chtějí seznámit se skutečnostmi zjištěnými při prošetřování smrti jejich syna, což příslušná státní zástupkyně nevyhodnotila jako skutečnost naplňující podmínku *potřebnosti pro uplatnění jejich práv* ve smyslu odkazovaného ustanovení. Ohledně tvrzení stěžovatelů ve výše specifikované žádosti o výkon dohledu, že stěžovatelé chtějí uplatnit práva na ochranu osobnosti svá i zesnulého nezletilého pak státní zástupkyně uvedla, že toto tvrzení vznesli právě až v předmětné žádosti o výkon dohledu, a tudíž se s ním Městské státní zastupitelství v Brně ani policejní orgán nemohly seznámit, nadto šlo o tvrzení zcela obecné, nepodložené žádnými konkrétními skutečnostmi.

III. Argumentace stěžovatelů a vyjádření účastníků řízení

11. Ve své ústavní stížnosti stěžovatelé brojí proti 1) tvrzenému porušení svého práva na soukromý a rodinný život, spočívající v tom, že jim bylo odepřeno nahlédnutí do spisu obsahujícího informace o tragickém úmrtí jejich syna a 2) proti porušení svého práva na účinné vyšetřování, které jim v souvislosti s tímto úmrtím náleží jakožto pozůstalým rodičům. Konkrétně stěžovatelé specifikují své námitky následovně:

12. Ad 1). Stěžovatelé tvrdí, že jim náleží postavení poškozených ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu, neboť jim trestným činem byla způsobena

nemajetková újma. Právo na přístup do spisu jim podle jejich názoru zakládá rovněž skutečnost, že v trestním řízení měli postavení obviněných a po zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání mají postavení tzv. jiné osoby ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 věta třetí trestního řádu (dále jen „tzv. jiná osoba“). Na podporu tohoto svého názoru se stěžovatelé dovolávají závěrů nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 1956/13 [N 28/72 SbNU 325], z nichž dovozují, že osoba podezřelá, proti níž nebylo zahájeno trestní stíhání, má po odložení věci ve fázi prověřování právo být seznámena s podstatným obsahem spisu.

13. Ohledně specifikace důvodů k nahlížení do spisu pak stěžovatelé uvádí, že tuto po nich nelze spravedlivě požadovat, neboť o seznámení se se spisem usilují právě proto, že chtějí zvážit, jaké další právní kroky v souvislosti s úmrtím svého syna či se skutečností, že byli obviněni ze spáchání trestného činu, ačkoliv bylo následně usnesení o trestním stíhání zrušeno a věc odložena, podniknou. Stěžovatelé rovněž poukazují na závěr výše odkazovaného nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, že k odepření souhlasu státního zástupce k nahlédnutí do spisu v těchto případech musí tento uvést důvody. V jejich případě se tak však stalo pouhým odkazem na zákonné ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, aniž by byly uvedeny jakékoliv, byť obecně vymezené důvody. V této souvislosti odkazují stěžovatelé na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, mající podporovat závěr, že odmítnutí státu sdělit, jaké informace jsou o jednotlivci uchovávané, je porušením čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

14. Stěžovatelé své právo na nahlédnutí do spisu vyvozují rovněž z toho, že v řízení již po jistou dobu vystupovali jako obvinění, a tedy měli právo nahlédnout do spisu bez dalšího. V této době si tedy mohli pořídit kopii spisu a orgány činné v trestním řízení by toto nijak zvrátit nemohly. Stěžovatelé tak mají za to, že odepření nahlédnutí do spisu ze strany orgánů činných v trestním řízení se stalo v rozporu s judikaturou Ústavního soudu, bylo nesmyslné, neodůvodněné a šlo spíše o projev libovůle.

15. Ad 2). Stěžovatelé ve své ústavní stížnosti nejprve uvádí notoriety ohledně významu práva na život a následně s odkazem na judikaturu Ústavního soudu, zejména na jeho usnesení ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. I. ÚS 2886/13, a na jeho náleze ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), jakož i na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva shrnuje doktrínu práva na účinné vyšetřování. Podle stěžovatelů je součástí tohoto práva rovněž možnost nahlédnout do spisu, aby oběť sama mohla zhodnotit, zda její právo na účinné vyšetřování nebylo porušeno. Dle jejich názoru proto má oběť takové právo alespoň po skončení šetření a alespoň v takovém rozsahu, aby se o tomto mohla přesvědčit. V jejich případě přitom po odložení věci zůstává pochybné, zda za úmrtí jejich syna nejsou odpovědní zdravotníci. Stěžovatelé se domnívají, že právo prověřit, zda úmrtí jejich dítěte odpovídá kautelám práva na účinné vyšetřování, mají i přesto, že nepodali na zdravotníky formální trestní oznámení. Pokud jim byl přístup do spisu odepřen, orgány činné v trestním řízení tím porušily právo na účinné vyšetřování.

16. Ústavní soud si postupem dle ustanovení § 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu opatřil relevantní spisový materiál a postupem dle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zajistil vyjádření účastníků řízení. Takto ověřil, že skutkový stav a procesní vývoj věci odpovídá tomu, co bylo popsáno výše, a že účastníci řízení se v podstatě na rozhodných skutečnostech shodují. Z vyjádření účastníků řízení Ústavní soud zjistil následující:

17. Policejní orgán se vyjádřil svým podáním ze dne 19. 12. 2016, doručeným Ústavnímu soudu dne 22. 12. 2016. V něm popsal podmínky nahlížení do spisu v trestním řízení, upravené v ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, přičemž i s odkazem na komentářovou literaturu dospěl k závěru, jehož se všechny věci dotčené orgány činné v trestním řízení konzistentně držely po celou dobu předcházejícího řízení, tj. že stěžovatelé nejsou žádnou z osob, jimž trestní řád umožňuje nahlédnutí do spisu zásadně bez dalšího, ani neosvědčili nutnou potřebu nahlédnutí do spisu pro uplatnění svých práv. Závěrem svého vyjádření policejní orgán uvedl, že ústavní stížnost navíc považuje za předčasnou, neboť stěžovatelé mohli získat přístup ke spisovému materiálu prostřednictvím žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“).

18. Státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Brně se vyjádřila podáním ze dne 3. 1. 2017, doručeném Ústavnímu soudu dne 4. 1. 2017. V tomto podání rovněž rozvedla výše popsané podmínky nahlížení do spisu, přičemž dospěla k v zásadě stejným závěrům jako policejní orgán. Nad rámec tohoto rozboru státní zástupkyně uvedla, že stěžovatelé se až ve své žádosti ke Krajskému státnímu zastupitelství v Brně zmínili o uplatnění práv na ochranu osobnosti, přičemž se ztotožnila s napadeným vyrozuměním Krajského státního zastupitelství, že tato formulace je příliš obecně formulována, než aby vyhovovala požadavkům ustanovení § 65 odst. 1 *in fine*. Závěrem navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

19. Krajské státní zastupitelství v Brně se vyjádřilo tak, že na závěrech svého přezkumu trvá. Stěžovatelé mají postavení tzv. „jiné osoby“, přičemž až v podnětu k přezkoumání postupu Městského státního zastupitelství v Brně uvedli důvod k nahlédnutí, který však měl povahu toliko obecné proklamace bez jakéhokoliv konkrétního podkladu. Státní zástupkyně rovněž upozornila na to, že ze strany stěžovatelů nedošlo v souvislosti s úmrtím zesnulého nezletilého k podání trestního oznámení. Závěrem státní zástupkyně Ústavní soud informovala, že při svém rozhodování vycházela ze závěrů výše specifikovaného nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, jež je dle jejího názoru možno analogicky aplikovat i na situaci stěžovatelů.

20. Jediný argument, který ostatní účastníci řízení mimo stěžovatelů neuvodili již v rámci předcházejícího trestního řízení, spočíval v možnosti stěžovatelů domoci se přístupu ke spisu prostřednictvím žádosti o informace prostřednictvím zákona o svobodném přístupu k informacím, který rozvedl ve svém vyjádření policejní orgán. Jelikož tato námitka nebyla jakkoliv způsobila meritorně změnit rozhodnutí Ústavního soudu (viz níže), nepovažoval tento v zájmu zachování zásady rychlosti řízení za nutné zasílat stěžovateli či vzájemně ostatním účastníkům řízení jejich vyjádření. Ústavní soud proto přikročil k samotnému posouzení ústavní stížnosti.

IV. Posouzení Ústavním soudem

21. Pravomoc Ústavního soudu v řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci je založena ustanovením čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky jen tehdy, jestliže tímto rozhodnutím či zásahem došlo k porušení ústavně zaručených práv a svobod. Jakékoliv jiné vady takového rozhodnutí se nachází mimo přezkumnou pravomoc Ústavního soudu, a tomu je tak zapovězeno se jimi zabývat. Ústavní soud totiž nestojí nad ústavou, nýbrž podléhá stejné povinnosti respektovat ústavně zakotvenou dělbu veřejné moci a rozdělení úkolů a jim odpovídajícím práv a povinností jejích orgánů, jako kterýkoliv jiný orgán veřejné moci. Proto se musí důsledně vystříhat svévole a bedlivě dbát mezi svých pravomocí, svěřených mu ústavou. Jinak by popřel samotný smysl své existence jakožto soudního orgánu ochrany ústavnosti. V řízení o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí orgánu veřejné moci je tak Ústavní soud povinen vždy nejprve zkoumat, zda jsou ústavní stížností napadená rozhodnutí způsobilá k vlastnímu meritornímu přezkumu, tedy zda těmito rozhodnutími vůbec mohla být porušena ústavně garantovaná práva či svobody stěžovatelů.

22. Ústavní soud již na tomto místě považuje za nutné zdůraznit, že jeho úkolem v této věci není, a s ohledem na jeho v předchozím odstavci zdůrazněné místo v soustavě orgánů veřejné moci ani nemůže být, posouzení správnosti postupu orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k odložení věci, natož posuzování správnosti jednání stěžovatelů samotných. V nynějším případě jde o principiální otázku přístupu rodičů zesnulého novorozence dítěte k trestnímu spisu, pro jejíž řešení nejsou skutkové okolnosti případu stěžovatelů rozhodující v situaci, kdy policejní orgán trestní věc, v níž byli vedeni jako podezřelí, odložil.

A) K právu stěžovatelů na respektování soukromého a rodinného života

V. Opodstatněnost

23. Stěžovatelé namítají, že znemožněním nahlédnutí do spisu bylo porušeno jejich právo na respektování soukromého a rodinného života tím, že jim nebylo umožněno seznámit se s obsahem spisového materiálu, v němž se nacházely informace, týkající se tragického úmrtí zesnulého nezletilého. Z argumentace stěžovatelů vyplývá, že v tomto ohledu spatřují dvojí pochybení orgánů veřejné moci. Za prvé, stěžovatelé mají právo seznámit se s okolnostmi úmrtí svého syna, za druhé, stěžovatelé mají právo seznámit se se spisem, který byl veden o trestním řízení, v jehož rámci proti nim bylo zahájeno trestní stíhání. Ústavní soud ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, na nějž stěžovatelé odkazují, vyslovil, že znemožnění nahlédnutí do spisu osobě podezřelé po odložení věci může za určitých okolností představovat porušení základních práv či svobod takové osoby.

24. Stěžovatelé v nyní projednávané věci tvrdí, že právě takovým odepřením nahlédnutí do spisu bylo porušeno jejich právo na ochranu soukromého a rodinného života ve smyslu čl. 10 odst. 2 Listiny jednak ve vztahu k nim samotným, jednak ve vztahu k jejich zesnulému synovi. Ve výše specifikovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13 Ústavní soud takový důvod *a priori* nevyločil, ač se skutkové okolnosti od nyní projednávaného případu lišily. Ústavní soud má tedy za to, že v případě stěžovatelů nelze porušení některého z jejich základních práv či svobod vyloučit bez toho, aby byl podroben meritornímu přezkumu. Proto shledal, že v této

části jsou splněny podmínky pro to, aby ústavní stížnost byla posouzena ve věci samé a bylo o ní rozhodnuto nálezem.

VI. Relevantní právní úprava, rozhodovací praxe a literatura

25. Ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu stanoví, že *obviněný, poškozený a zúčastněná osoba, jejich obhájci a zmocněnci mají právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka podle § 55 odst. 2 trestního řádu, činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí. Totéž právo mají zákonní zástupci obviněného, poškozeného nebo zúčastněné osoby, jestliže tyto osoby jsou zbaveny způsobilosti k právním úkonům nebo je-li jejich způsobilost k právním úkonům omezena. Jiné osoby tak mohou činit se souhlasem předsedy senátu a v přípravném řízení se souhlasem státního zástupce nebo policejního orgánu, jen pokud je toho třeba k uplatnění jejich práv.* Ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu pak stanoví, že *v přípravném řízení může státní zástupce nebo policejní orgán právo nahlédnout do spisů a spolu s tím ostatní práva uvedená v odstavci 1 ze závažných důvodů odepřít. Závažnost důvodů, ze kterých tato práva odepřel policejní orgán, je na žádost osoby, jíž se odepření týká, státní zástupce povinen urychleně přezkoumat. Tato práva nelze odepřít obviněnému a obhájci, jakmile byli upozorněni na možnost prostudovat spisy, a při sjednávání dohody o vině a trestu.*

26. Poškozeným se pro účely trestního řízení rozumí dle ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu *ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65 trestního řádu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.* Dle ustanovení § 43 odst. 2 trestního řádu se však za poškozeného nepovažuje *ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.*

27. Komentářová literatura k tomu uvádí, že způsobení škody, nemajetkové újmy či vznik nároku na vydání bezdůvodného obohacení, z nichž dovozuje určitá osoba své postavení poškozeného, musí být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný trestně stíhán (k tomu srov. ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 514nn). Tuto úvahu lze dle názoru Ústavního soudu vztáhnout i na situace, v nichž se trestní stíhání nevede.

28. Pro nyní projednávanou věc jsou stěžejní závěry shora specifikovaného nálezu Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, neboť v jeho části IV.2 se Ústavní soud zabýval případem, jehož skutkové okolnosti i podstata tvrzených porušení základních práv či svobod tehdejšího stěžovatele jsou do značné míry podobné nynějšímu případu. V odkazovaném nálezu Ústavní soud vyslovil tyto čtyři pro věc relevantní závěry:

29. Za prvé, osoba, která byla vedena orgány činnými v trestním řízení jako podezřelá a její trestní věc byla následně odložena, je tzv. jinou osobou ve smyslu ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, a to za podmínky, že v průběhu daného trestního řízení došlo k zásahům do jejich základních práv či svobod a dotčená osoba hodlá

uplatňovat ve vztahu k těmto zásahům své právo v předepsaném právním řízení (např. řízení na náhradu škody či nemajetkové újmy, podání podnětu k zahájení kárného řízení, podání trestního oznámení atd.). To ostatně potvrzuje i komentářová literatura, na niž stěžovatel odkazuje (srov. ŠÁMAL, P., GŘIVNA, T. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 707), která považuje takovou osobu za tzv. jinou osobu. Odkazované dílo dále na stejném místě uvádí, že právo tzv. jiné osoby je omezeno jednak souhlasem příslušného orgánu činného v trestním řízení, jednak tím, že nahlížení do spisu musí být omezeno pouze na takový rozsah spisového materiálu, který je nutný k uplatnění práva této osoby.

30. Za druhé, toto právo je vázáno na splnění podmínek ustanovení § 65 odst. 1 trestního řádu, tj. nejedná se o právo nepodmíněné. Příslušný orgán činný v trestním řízení je totiž ze závažných důvodů, jimiž může být např. ochrana utajovaných informací, bezpečnost svědků, ochrana dosažení účelu trestního řízení atd., oprávněn nahlédnutí do spisu odmítnout. Dotčená osoba tak k nahlédnutí musí mít souhlas příslušného orgánu činného v trestním řízení (jímž je policejní orgán, státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu), k čemuž musí vymezit konkrétní přezkoumatelný a oprávněný cíl, který nahlédnutím sleduje, tj. vymezit, jaké své konkrétní právo hodlá uplatnit a proč je pro ně potřebné nahlédnout do spisu.

31. Za třetí, je-li takovou osobou podána řádně odůvodněná žádost o nahlédnutí do spisu, je příslušný orgán činný v trestním řízení povinen ji přezkoumat a v případě, že má za to, že nad právem takové osoby do spisu nahlédnout převažuje právo jiné osoby či veřejný zájem, je povinen odepření nahlédnutí do spisu přezkoumatelným způsobem odůvodnit. Neshledá-li takový důvod odepření, je povinen nahlédnutí do spisu zpřístupnit.

32. Za čtvrté, udělením nesouhlasu s nahlédnutím takové dotčené osoby do spisu není založena překážka věci rozsouzené, neboť nic takové osobě nebrání, aby si podala žádost opakovaně, přičemž není vázána původně uváděnými důvody.

VII. Vlastní posouzení nynějšího případu

33. Ústavní soud se nejprve musel zabývat námitkou stěžovatelů, že mají přístup do spisu bez dalšího, neboť jsou poškozenými ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu. S oporou o shora uvedenou komentářovou literaturu k pojmu poškozeného se Ústavní soud přiklání v tomto ohledu na stranu orgánů činných v trestním řízení. Skutkové okolnosti, pro něž bylo zahájeno trestní řízení, byly totiž jednoznačně vymezeny způsobem, že případný z nich vyplývající skutek mohli spáchat jedině stěžovatelé. Byly totiž formulovány tak, že, zjednodušeně řečeno, stěžovatelé měli nedbalostně zapříčinit úmrtí zesnulého nezletilého tím, že přes včasná poučení lékařů odmítli jeho hospitalizaci, v důsledku čehož se jeho zdravotní stav rychle zhoršil tak, že jej již nebylo možno zachránit ani poté, co byl následně z důvodu tohoto zhoršení hospitalizován. Takto vymezené skutkové okolnosti prakticky neumožňují, aby v nich byl i byť hypoteticky spatřován trestný čin třetí osoby, neboť odmítnout lékařské výkony mohli pouze rodiče zesnulého nezletilého. Pokud tedy byla věc odložena proto, že zde není podezření ze spáchání trestného činu, nemůže zde bez dalšího být ani poškozený, jemuž by v příčinné souvislosti s tímto trestným činem vznikla škoda, újma či na jehož úkor by se pachatel bezdůvodně obohatil.

34. Stěžovatelé dále argumentovali tím, že v průběhu předmětného trestního řízení již, byť přechodně, nabyli postavení obviněné osoby, a tedy měli právo do spisu nahlédnout bez uvedení důvodů. S touto námitkou se Ústavní soud nemůže ztotožnit. Podle platné a účinné právní úpravy neexistuje žádné právo, z něhož by bylo možno dovodit, že jednou nabyté právo nahlížet do spisu v trestním řízení zůstává zachováno navzdory bez ohledu na to, jak se mění postavení osoby, která toto práva nabyla.

35. V první řadě je totiž nutno ozřejmit, že obviněný po zahájení trestního stíhání ničím omezené právo nahlížet do spisu nemá. I na něj se totiž vztahuje ustanovení § 65 odst. 2 věta první trestního řádu [k tomu srov. nálezn Ústavního soudu ze dne 23. 1. 2001, sp. zn. IV. ÚS 472/2000 (N 15/21 SbNU 107)], a obviněný tak nabývá bezpodmínečné právo nahlížet do spisu na základě ustanovení § 65 odst. 2 věta třetí poprvé až v okamžiku, kdy je upozorněn na možnost prostudovat spis, tedy na konci přípravného řízení trestního. Jelikož stěžovatelé v časovém intervalu, v němž byli v postavení obviněných, o nahlížení do spisu nepožádali, nepřísluší nyní Ústavnímu soudu činit dohady, zda by jim bývalo bylo nahlédnutí umožněno či odepřeno, případně bylo-li by odepřeno z legitimních důvodů či nikoliv.

36. Ani v případě, že by byli o nahlédnutí do spisu požádali a toto jim bylo umožněno, neznamenalo by to však, že by měli možnost do spisu nahlížet jako obviněni i poté, co usnesení o zahájení jejich trestního stíhání bylo zrušeno. Podmínky nahlížení do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věty první trestního řádu, vztahující se na obviněného, poškozeného, zúčastněnou osobu a jejich obhájce a zmocněnce, totiž nejsou v žádném případě arbitrární, ale odráží význam těchto vybraných subjektů trestního řízení, neboť tyto v řízení před soudem mají postavení stran řízení dle ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu.

37. Jedná se tedy o projev skutečnosti, že poškozený, obviněný a zúčastněná osoba v konkrétním trestním řízení prosazují své vlastní zájmy a mají eminentní, osobní a bezprostřední zájem na jeho výsledku, neboť tento je způsobilý se jich citelně dotknout. Aby tento svůj zájem mohli aktivně a přinejmenším potenciálně efektivně prosazovat, přiznává jim zákonodárce celou řadu procesního práv (např. činit návrhy, podávat opravné prostředky, vyjadřovat se k věci atd.), které toto mají zabezpečit. Nedílnou součástí souboru těchto práv je i právo nahlížet do spisu (byť u obviněného trestní řád výslovně toto právo uvádí jen u jeho obhájce dle ustanovení § 41 odst. 2 trestního řádu, k poškozenému viz ustanovení § 43 odst. 1 trestního řádu a u zúčastněné osoby viz ustanovení § 42 odst. 1 trestního řádu). U stěžovatelů však tyto důvody právě s ohledem na zrušení usnesení o zahájení trestního stíhání nebyly, a Ústavní soud proto v tomto bodě uzavírá, že stěžovatelé měli v daném případě postavení tzv. jiných osob. Nutno tedy nyní posoudit, zda se orgány činné v trestním řízení nedopustily zásahu do základních práv či svobod stěžovatelů tím, že jim odepřely nahlédnutí do spisu, ač na to tito měli právo jako tzv. jiné osoby.

38. Ze závěrů prejudikatury vyplývá, že ani tzv. jiná osoba nevládne neomezeným přístupem ke spisu, ani příslušný orgán činný v trestním řízení nevládne neomezenou možností tento přístup odpírat. Institutem nahlížení do spisu tzv. jinou osobou tak rezonuje potřeba vyvažování práv a oprávněných zájmů tzv. jiné osoby na přístup ke spisovému materiálu na jedné straně a legitimních důvodů k odepření takového přístupu ve veřejném zájmu či v zájmu ochrany práv třetích osob na straně druhé. Koncepce,

z níž Ústavní soud vyšel v odkazovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, je svým způsobem dvoufázová. Nejprve totiž musí tzv. jiná osoba požádat o nahlédnutí do spisu a tuto svou žádost doložit přezkoumatelným a relativně konkrétním důvodem, následně je „na tahu“ příslušný orgán činný v trestním řízení, který buď požadované nahlédnutí do spisu v potřebném rozsahu umožní, nebo je odepře a sdělí přezkoumatelný důvod, proč tak učinil.

39. V nyní projednávaném případě stěžovatelé tvrdí, že nahlédnutí do spisu pro ně bylo potřebné z toho důvodu, aby mohli uplatnit svá práva na ochranu osobnosti. Ostatní účastníci řízení toto tvrzení napadají v zásadě z dvojího směru. Jednak dle jejich názoru nebylo toto vymezení důvodu dostatečné, jednak bylo uplatněno teprve v žádosti o přezkum postupu Městského státního zastupitelství v Brně. Ústavní soud proto ve světle výše uvedených východisek musí posoudit jednak konkrétnost, jednak včasnost uplatnění tohoto důvodu.

40. Stran konkretizace důvodu Ústavní soud dospěl k závěru, že tento je nutno vykládat kontextuálně a v závislosti na okolnostech se i standard míry konkrétnosti bude lišit. Jiné nároky na přesnost vymezení důvodu je totiž nutno klást v případech, kdy tzv. jiná osoba v původním řízení nijak nefigurovala a právo, k jehož uplatnění potřebuje nahlédnout do spisu o trestním řízení, s tímto řízením v zásadě nesouvisí vůbec či jen velmi okrajově, a jiné v případě, že tzv. jiná osoba byla či je subjektem trestního řízení. V prvním okruhu případů budou tyto nároky zásadně větší, neboť příslušnému orgánu činnému v trestním řízení nejsou již *a priori* známy ani částečně skutečnosti relevantní pro předmětné posouzení.

41. Naopak disponuje-li znalostí těchto skutečností orgán činný v trestním řízení již před podáním žádosti o nahlédnutí do spisu pro své angažmá v daném trestním řízení, vyhoví shora nastíněným požadavkům i taková žádost, která je dostatečně konkrétní pro přezkum toliko ve spojení s těmito již známými skutečnostmi. To však neplatí v případech, v nichž z textu předmětné žádosti není zřejmé, na jaké skutečnosti tato odkazuje, toto není dostatečně zřejmé ani z okolností případu a příslušný orgán činný v trestním řízení by tak musel žádost v podstatě dotvářet (např. jde o rozvětvený případ s velkým počtem osob či skutků a z textu žádosti nelze jednoznačně určit, které větve případu se konkrétní důvod pro umožnění přístupu do spisu vůbec týká, atd.).

42. V obecné rovině Ústavní soud souhlasí s výhradou s ostatními účastníky řízení v tom, že formálně vzato konkretizaci důvodu k nahlédnutí do spisu obsahovala až žádost o přezkoumání postupu Městského státního zastupitelství v Brně, do té doby stěžovatelé žádný konkrétní důvod neuvedli. Tato argumentace je ale platná obecně a nedopadá na případ stěžovatelů. Skutečnost, že stěžovatelé jsou rodiči zesnulého, má totiž v nyní projednávaném případě kardinální význam. Vztah mezi rodiči a dětmi totiž podléhá zvláštní právní ochraně, nacházející své vyjádření na mnoha místech právního řádu.

43. Běžné vztahy mezi rodiči a dětmi zastávají mezi společenskými vztahy tak mimořádné místo, že v některých aspektech ani nemají obdoby. Právo tuto skutečnost přitom reflektuje, ostatně jedná se i o jednu ze základních zásad soukromého práva, vyjádřenou v ustanovení § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“). Tato zásada se pak projevuje v mnoha dalších konkrétních ustanoveních tím, že vztahům mezi rodiči a dětmi poskytuje zvýšenou

ochranu a možnost plného rozvinutí. Jedná se zejména o instituty vyplývající z rodičovské odpovědnosti dle ustanovení § 858 a § 865 až § 905 občanského zákoníku a celou řadu dalších konkrétních práv a povinností, např. podle § 855, § 857 odst. 2, § 910 ve spojení s § 915, § 98 odst. 1, § 92 odst. 2, § 236 odst. 2 věta druhá, § 802, § 860, § 1636 odst. 1, § 1668 odst. 1, § 2959, § 2831 odst. 2, aj. občanského zákoníku. Řada uvedených ustanovení sice přiznává určité mimořádné postavení i jiným subjektům, např. manželům, nicméně v případě zesnulého nezletilého, který zemřel jako novorozenec, byli jeho rodiče v zásadě těmi jedinými, u nichž by tato ustanovení mohla mít být hypotetický význam.

44. Jinými slovy, koncepce právního postavení rodičů ve vztahu k jejich nezletilým dětem je vybudována na komplexu vzájemně neoddělitelných práv a povinností, spočívajících ve výchově, výživě, podpoře a ochraně nezletilých dětí. Tato se nevyčerpává faktickými projevy, ale spočívá i v ochraně právní. Je pravdou, že i tato se zpravidla děje pouze *inter vivos*, nicméně i po takovém úmrtí některá práva rodičů trvají, některá vznikají nově, např. právo k uplatňování postmortální ochrany osobnosti zesnulého nezletilého dle ustanovení § 82 odst. 2 občanského zákoníku, v každém případě pak trvá zvláštní právní ochrana vztahu mezi rodiči a zesnulým nezletilcem. Rodiče totiž budou zpravidla tím jediným, kdo po jeho smrti bude mít vůli a zájem učinit všechny kroky k tomu, aby bylo odhaleno případné zavinění jeho smrti třetí osobou, resp. aby okolnosti jeho smrti byly řádně vyšetřeny. Nelze opomenout ani to, že úmrtí nezletilého potomka představuje patrně jeden z nejvíce traumatizujících prožitků, jaký se rodičům v běžných současných podmínkách může přihodit, a tedy za splnění patřičných zákonných předpokladů se z právního hlediska může jednat o velmi citelnou nemajetkovou újmu.

45. Právo na právní ochranu dítěte jeho rodiči je pak poměrně značného významu i z pohledu mezinárodního práva veřejného. Za jeden z projevů je třeba považovat čl. 24 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“), stanovujícího, že: *„Každé dítě má bez jakékoli diskriminace podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, národnostního nebo sociálního původu, majetku nebo rodu právo na takovou ochranu, která mu přísluší s ohledem na jeho postavení nezletilce, ze strany jeho rodiny, společnosti a státu.“* Pořadí, v němž jsou uvedeny entity odpovědné za ochranu dítěte, je přitom nutno vnímat jako hierarchické, neboť primárně tato odpovědnost leží na rodině (k tomu srov. obecný komentář Výboru pro lidská práva Organizace spojených národů č. 17 k čl. 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, bod 6). V souladu s tím je i úprava Úmluvy o právech dítěte, zejména její čl. 5 a 18 ve vzájemném spojení.

46. Čl. 5 Úmluvy o právech dítěte zní: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo, v odpovídajících případech a v souladu s místními obyčejí, členů širší rodiny nebo obce, zákonných zástupců nebo jiných osob právně odpovědných za dítě, které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.“* Čl. 18 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte zní: *„(1) Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Rodiče nebo v odpovídajících případech zákonní zástupci mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí při tom být zájem dítěte. (2) Za účelem zaručení a podpory práv stanovených touto úmluvou poskytují státy, které jsou*

smluvní stranou úmluvy, rodičům a zákonným zástupcům potřebnou pomoc při plnění jejich úkolu výchovy dětí a zabezpečují rozvoj institucí, zařízení a služeb pro děti.“ I standardní výklad Úmluvy o právech dítěte akcentuje roli rodičů jakožto primárních pečovatelů o dítě a jeho ochránců (k tomu srov. např. Obecný komentář Výboru pro práva dítěte Organizace spojených národů č. 7 K implementaci práv dítěte v raném dětství, bod 18.).

47. Na vnitrostátní ústavně-právní úrovni je požadavek na vůdčí roli rodičů při ochraně svých dětí formulován jednak v čl. 10 odst. 2 Listiny, který chrání samotnou existenci rodinného života, a jednak v čl. 32 odst. 1 Listiny, který stanoví: „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“ Jedná se přitom o právo podle hlavy čtvrté Listiny (práva hospodářská, sociální a kulturní), tedy jde o právo, které se netýká vlastní (existenční) ochrany rodičovství, nýbrž spíše povinností státu vytvářet podmínky pro jeho funkční ochranu a rozvoj.

48. V souladu se zásadou *ubi ius, ibi remedium* je nutno zmíněná mezinárodní a ústavně-právní východiska brát v potaz při interpretaci vnitrostátního práva všude tam, kde rodiče uplatňují své právo a současně povinnost chránit své dítě a jeho nejlepší zájem. Ústavní soud k tomu dodává, že ačkoliv primárně se tato ochrana pochopitelně odehrává *inter vivos*, je nutno do jejího rámce zařazovat i ochranu postmortální. Jen tak je možno dosáhnout komplexní úrovně ochrany včetně preventivního účinku vůči třetím osobám, které jsou hypoteticky způsobilé nejlepší zájmy dítěte narušit, neboť ty si musí být vědomy, že v případě jejich přispění ke smrti takového dítěte budou primárně jeho rodiče schopni dosáhnout jeho účinné postmortální ochrany.

49. Vzhledem k celému komplexu všech sub 43. až 48. uvedených práv a povinností mezi rodiči a dětmi je právní důvod rodičů k nahlédnutí do spisu obsahujícího informace o úmrtí svého dítěte instinktivně rozpoznatelným a presumovatelným, přičemž tento nevyplývá jen z práv, odvozených od samotných práv dítěte, ale řada z těchto práv rodičů náleží originárně přímo jim. V tomto světle Ústavní soud uzavírá, že ustanovení § 65 odst. 1 věta třetí trestního řádu je nutno ústavně-konformně vykládat i prizmatem zvláštní ochrany rodičovství ve smyslu čl. 32 odst. 1 Listiny s přihlédnutím k výše uvedeným východiskům mezinárodně-právních dokumentů. Pokud tak rodiče v žádosti o nahlédnutí do spisu výslovně neuvědou, které konkrétní právo ze shora zmíněného komplexu chtějí uplatnit, není to na překážku umožnění tohoto nahlédnutí. Tento závěr nevytváří žádné nové právo, a tedy neporušuje čl. 41 odst. 1 Listiny, neboť pouze stanovuje nároky na interpretaci ustanovení § 65 odst. 1 věta třetí trestního řádu. Tato ústavně-konformní interpretace spočívá tedy v tom, že právo, pro jehož uplatnění tzv. jiná osoba nahlédnutí do trestního spisu požaduje, je v případech, jako je ten nynější, osvědčeno ze samotné podstaty zvláštní ochrany rodičovství v případě nezletilých dětí.

50. Již tyto důvody by postačovaly pro kasační zásah Ústavního soudu. Pro úplnost lze však ještě doplnit, že i kdyby nebylo možno dovodit, že stěžovatelé měli právo na přístup ke spisu bez potřeby konkrétně specifikovat, nijak by to nebránilo státní zástupkyni činné při Krajském státním zastupitelství v Brně, aby i s ohledem na stěžovateli nově vymezený důvod pro nahlédnutí věc přikázala státní zástupkyni činné při Městském státním zastupitelství v Brně, aby ji projednala znovu. Jelikož souhlas s nahlížením tzv. jiné osoby do spisu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu není spojen s překážkou věci rozsouzené, nic by pak nebránilo poslední jmenované státní

zástupkyni, aby souhlas s nahlížením do spisu stěžovatelům případně udělila či z legitimních důvodů odepřela po přezkoumání podstaty věci, ačkoliv se předtím při přezkumu dle ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu ztotožnila s postupem policejního orgánu. Jak trestní řízení, tak postup při vyřizování dohledu dle ustanovení § 12c a násl. zákona o státním zastupitelství totiž nejsou ovládány zásadou koncentrace.

VIII. K vyčerpání opravných prostředků

51. Ústavní soud se musel zabývat i otázkou, zda v dané věci byla splněna podmínka subsidiarity ústavní stížnosti. Jak Ústavní soud uvedl již ve svém nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13, žádost o nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věta třetí trestního řádu a způsob jejího vyřízení nezakládají překážku věci rozsouzené. Stěžovatelé tedy mohli bez dalšího poté, co se svou žádostí a následnými opravnými prostředky neuspěli, podat žádost novou, odůvodněnou v intencích toho, co po nich orgány činné v trestním řízení požadovaly. V odkazovaném nálezu pod sp. zn. III. ÚS 1956/13 však Ústavní soud konkludoval, že možnost opakovaného podání žádosti nemůže bránit stěžovateli v podání ústavní stížnosti v případech, kdy je z přístupu příslušných orgánů činných v trestním řízení zřejmé, že tyto se žádostí materiálně zabývat nechťejí nebo zcela flagrantně na základě nesprávného výkladu porušují některé ze základních práv stěžovatele a Ústavní soud musí tento deficit napravit. Z toho se rovněž podává, že tzv. vyrozumění o žádosti o nahlédnutí do spisu dle ustanovení § 65 odst. 1 věta třetí trestního řádu je rozhodnutím ve smyslu ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) trestního řádu.

52. Ústavní soud se na tomto místě musí vypořádat rovněž s argumentem policejního orgánu, že stěžovatelé mohli dosáhnout seznámení se s obsahem spisového materiálu i žádostí o informace postupem podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud tomuto argumentu nemůže přisvědčit. Za prvé, jedná se o zcela jiné řízení podle jiného právního předpisu, které s trestním řízením a postupem orgánů činných v trestním řízení bezprostředně nesouvisí a žádost o poskytnutí informace tak nelze považovat za organický prostředek nápravy ve vztahu k postupům podle trestního řízení (na rozdíl např. od zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, a jeho úpravou tzv. dohledu). Za druhé, při poskytování informací postupem podle výše uvedeného zákona musí povinný subjekt důsledně dbát ochrany osobních údajů, a tedy stěžovatelům by tak byly požadované informace poskytnuty jen v anonymizované podobě. Taková podoba by však nebyla stěžovatelům k užitku, neboť je zřejmé, že k uplatnění jejich práv bylo nutno znát i případné identifikační údaje toho, vůči němuž jsou uplatňována.

B) K právu na účinné vyšetřování

IX. Opodstatněnost

53. Stěžovatelé namítají, že odepřením přístupu do spisu bylo současně porušeno i právo na život jejich syna ve své specifické podobě tzv. práva na účinné vyšetřování, které podle jejich názoru v sobě zahrnuje i právo oběti, resp. jejich pozůstalých, být seznámeni s výsledky vyšetřování příčin úmrtí, a to i v podobě seznámení se spisem.

54. Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelé v rámci této argumentace nevyčerpali všechny prostředky k ochraně svých práv, a Ústavní soud se tak, vázán zásadou subsidiarity ústavní stížnosti, touto námitkou nemohl zabývat [srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, III. ÚS 2111/07 (N 160/51 SbNU 3), náleží Ústavního soudu ze dne 12. 1. 2005, sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53) či náleží Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2000, sp. zn. III. ÚS 117/2000 (N 111/19 SbNU 79)].

55. V první řadě nutno uvést, že námitku porušení práva na účinné vyšetřování stěžovatelé vznesli poprvé až ve své ústavní stížnosti. Ústavní soud dále k této námitce opakuje, že předmětná trestní věc byla již ve fázi prověřování odložena dle ustanovení § 159a odst. 1 trestního řádu s tím, že nejde o podezření, že byl spáchán trestný čin a není namístě věc vyřešit jinak. Rovněž Ústavní soud připomíná, že stěžovatelé byli v mezích skutkových okolností, pro něž bylo předmětné trestní řízení zahájeno, jedinými podezřelými. Tím, že byla tato trestní věc odložena, tak bylo ze strany orgánů činných v trestním řízení dostatečně jasně deklarováno, že případná trestní odpovědnost jiných osob za úmrtí zesnulého nezletilého jimi není zvažována. Pokud přesto měli stěžovatelé za to, že byl na jejich synovi spáchán trestný čin, nic jim, jak ostatně zmínila ve svém vyjádření i státní zástupkyně činná při Krajském státním zastupitelství v Brně, nebránilo v tom, aby učinili oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. K tomu přitom nebylo bezpodmínečně nutné, aby měli přístup ke spisu v původním trestním řízení, neboť toto oznámení mohli učinit i vůči neznámému pachateli. Buď jak buď, stěžejním závěrem zůstává, že stěžovatelé nikdy v průběhu předcházejícího řízení neuváděli, že jejich přístup do spisu odůvodňuje skutečnost, že zvažují podání trestního oznámení. V tomto ohledu by jejich ústavní stížnost byla nepřijatelná dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Jelikož však stěžovatelé tuto námitku uplatňovali proti stejným rozhodnutím, v nichž Ústavní soud spatřoval porušení jejich práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, tato skutečnost se do výroku tohoto nálezu nepromítla.

X. Závěr

56. Vyrozměním Policie České republiky, Městského ředitelství policie Brno, 3. oddělení obecné kriminality ze dne 27. 5. 2016, č. j. KRPB-190036-141/TČ-2014-060273-HK, vyrozměním Městského státního zastupitelství v Brně ze dne 20. 6. 2016, č. j. 5 ZN 2345/2014-40, o neumožnění nahlédnutí do spisu, a vyrozměním Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. 8. 2016, č. j. 1 KZN 1059/2016-14, o odložení podání, přesto, že u stěžovatelů mohly dotčené orgány činné v trestním řízení důvodně předpokládat komplex práv opravňujících je k nahlédnutí do spisu, došlo ke zkrácení jejich práva na ochranu rodičovství zaručeného v čl. 32 odst. 1 Listina a práva na spravedlivý proces tak, jak je chrání čl. 36 odst. 1 Listiny.

57. Ústavní soud se naopak neztotožnil s tvrzením stěžovatelů, že odepřením jejich nahlédnutí do spisu došlo k porušení jejich práva na účinné vyšetřování. V rozsahu tohoto tvrzeného porušení je tak ústavní stížnost nepřijatelná dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

58. Jelikož v této věci údajný jiný zásah do práv stěžovatelů vyplýval toliko z účinků napadených rozhodnutí, musel Ústavní soud v rozsahu, v jakém stěžovatelé napadali tento jiný zásah, spočívající v tom, že jim dosud nebylo umožněno nahlédnout

do spisu, jejich ústavní stížnost odmítnout pro nepřipustnost dle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 21. března 2017

Jan Musil
předseda senátu